

ปกรณิกนิพนธ์

ของ

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์

กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

เจ้าภาพพิมพ์แจก

ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภาณุพงศ์พิริยเดช

เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

ณพระเมรุวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

ปฏิรณกนิพนธ์

ของ

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

เจ้าภาพพิมพ์แจก

ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภานุวงศ์ปรียเดช

เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

ณพระเมรุวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

บรรณการวัดป่า

วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ปี ๒๕๖๐

ถึง พี่ทิม พี่อ๋อ ครับ ได้จดหมายพี่อ๋อมา
 อ่านแล้ว ได้ใจหายมากเลยพี่อ๋อ พี่อ๋อ
 ออกจากบ้านได้ไปไหนมาไหนได้บ้าง พี่อ๋อ
 คงไม่ไปไหนมาไหนแล้ว พี่อ๋อคงอยู่ที่บ้าน
 กับครอบครัว พี่อ๋อคงสบายดี พี่อ๋อ
 คงคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงพี่อ๋อ
 พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน

พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน
 พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน
 พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน
 พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน

ขอพี่อ๋อคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน
 พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน
 พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน
 พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน พี่อ๋อคงคิดถึงทุกคน

จากพี่อ๋อ

คำนำ

เจ้าภาพได้ขออนุญาตพิมพ์ปฏิทินนิพนธ์ ของ
ดัมเด็จ ฯ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นภาณุพงศ์พิริยเดช หอสมุดแห่งชาติ
ได้อนุมัติและได้พิมพ์ พระประวัติของพระเจ้าวรวงศ์
เธอ ฯ ไว้ในหนังสือ

หอสมุดแห่งชาติ

กรมศิลปากร ๒๖ พ.ศ. ๗๘

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภาณุพงศ์พิริยเดช

๒๔๒๘-๒๔๗๓

พระประวัติ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภานุวงศ์ปรียเดช
ภ.จ.ก. , ท.จ.ว.

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภานุวงศ์ปรียเดช
ภ.จ.ก. , ท.จ.ว. พระนามเดิม พระเจ้าวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้านิพนธ์ภานุพงศ์ เป็นพระโอรสองค์ใหญ่
ในสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยา
ภาณุพันธุวงศ์วรเดช หม่อมแม่ ภานุพันธ์ เป็น
หม่อมมารดา ประสูติณวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๑๓ ค่ำ
ปีระกา จุลศักราช ๑๒๔๗ ตรงวันที่ ๗ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๒๘ เมื่อยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้โดยเสด็จสมเด็จพระเจ้าจักรพงษ์
ภูวนารถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ แต่ครั้ง

ยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เจ้าฟ้า
กรมขุน ออกไปทรงศึกษาวิชา ณ ประเทศอังกฤษ
ได้ทรงเข้าศึกษาวิชาสอบได้ชั้นประถมในสำนักโรงเรียน
รอตติงตัน และเข้าศึกษาวิชาสอบได้ชั้นมัธยมใน
สำนักโรงเรียนแฮโรว์ แล้วได้ทรงศึกษาวิชา
กฎหมายและการปกครองในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์
ในประเทศอังกฤษ สอบได้ด็อกเตอร์ บี.เอ.
แล้วเสด็จกลับเข้ามารับราชการในกรมเสนาธิการ
ทหารบก แผนกกองแต่่งและแปลตำราวิชาทหารบก
ถึงรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านิพนธ์ภาณุพงศ์ เข้า
รับราชการอยู่ในกรมบัญชาการ กรมทหารมหาดเล็ก
ถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
ย้ายมารับราชการในกรมยุทธศึกษาทหารบก มียศ
เป็นว่าที่นายร้อยตรี ถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้รับ
ราชการประจำกรมทหารบกมำกกรุงเทพ ฯ รักษา

พระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
และได้เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยตรี ครั้นต่อมาได้
เลื่อนยศขึ้นเป็นนายร้อยโท มีตำแหน่งรับราชการใน
กรมเสนาธิการทหารบก ถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้
ทรงสถาปนาเป็น กรมหมื่นภาณุพงศ์พิริยเดช

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภาณุพงศ์พิริยเดช
ทรงประชวรพระอันตร อักเสบเป็น แผลเรื้อรังมานาน
ถึงวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๔ นาฬิกา
๓๐ นาที สิ้นพระชนม์ นับพระชันษาได้ ๔๘ ปี ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระโกศมณฑป
ชั้นแว่นฟ้า ๒ ชั้น ผ้าไตร ๑๐ ไตร มีพระโกศ
เวลาสร้างพระศพและประจำ คือ กดองชนะแดงตาย
ทอง ๑๐ จำปี ๑ จำกดอง ๑ แตรฝรั่ง ๒ แตร
ทอง ๒ สังข์ ๑ และพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม
กับพระราชทานฉันอาหารภัตตรเช้า ๘ รูป เพล ๘ รูป
มีกำหนด ๓๕ วัน เป็นพระเกียรติยศ.

สารบัญ

พดทหรรบกเกดข๑นอยางไร ?	หน้า ๑
อิริยาบถของมนุษย์	” ๑๕
โตกธรรม	” ๒๒
โคดงตุภาษิต	” ๓๒

ปกรณกนิพนธ์

ของ

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

พลทหารบกเกิดขึ้นอย่างไร ?

ราษฎรคนไทยเราที่ต้องเกณฑ์กำดั่งรับราชการ
แผ่นดิน เรียกว่า “เดช” นั้น เมื่อพิจารณาถึง
ธรรมเนียมการเกณฑ์และใช้ราชการมาแต่ก่อน ๆ
ได้ต้องตรวจดูเหตุผลตามที่มิใช่พระราชพงศาวดาร
และพระราชกำหนดกฎหมายสยาม ก็กล่าวได้ชัดว่า
คนที่เรียกว่าเดชนั้น คือ พลทหาร ขวรมดาบ้าน
เมืองที่ตั้งอยู่เป็นเอกราช พระบาทสมเด็จพระเจ้า
แผ่นดินหรือผู้ปกครองทั้งหลาย ย่อมมีพระบรมเดช
านุภาพหรืออำนาจ ที่จะเกณฑ์หรือเกลี้ยกล่อม
ราษฎรในเมืองนั้น ๆ ให้สมัครหรือบังคับให้เป็นทหาร
สำหรับเป็นกำลังป้องกันรักษาแผ่นดิน และปราบ
ปรามข้าศึกศัตรูซึ่งจะมาก่อทำสงครามแก่พระนคร
นั้น ๆ เป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยทั้งปวงทุก

อย่าง แต่ว่างเมืองต่างประเทศทั้งหลายย่อมจัดการ
และมีธรรมเนียมแบบแผนการกระเกณฑ์ราษฎรให้เป็น
ทหารอยู่ต่าง ๆ กัน และในเมืองไทยเราพลทหารที่
เรียกว่าเดชนั้นก็ได้จัดการกระเกณฑ์เป็น อย่างหนึ่งใน
ประเทศหนึ่งเหมือนกัน แต่คงนับได้ว่าราษฎรทั้งปวง
ที่เกิดขึ้นในแผ่นดิน ถ้าเป็นผู้ชายแล้วก็จำเป็นต้อง
เป็นเดช รับราชการอยู่ทั้งสิ้น เว้นไว้แต่ได้มีพวกที่
ยกเว้นบ้าง เป็นต่างชั้นต่างหมู่กัน มีพวกพระสงฆ์
เป็นต้น และในพวกเดชนั้นเองก็จัดลำดับเป็นชั้นการ
หนักและการเบาเป็นอย่างต่าง ๆ กัน จะกล่าวถึง
จำพวกที่ยกเว้นและวิธีชนของเดชที่รับราชการทั้งหลาย
ในเวลานี้ก็จะพอเจือยียดยวนัก จะขอยกแต่เดช
ไพร่หลวงและเดชไพร่สมที่แต่เห็นว่าการฝึกกัน
นั้นหนักกล่าวพอเป็นตัวอย่าง เพื่อว่าจะมีผู้คัดค้านใน
การที่กล่าวว่ บรรดาเดชเป็นทหารทั้งสิ้นนั้นไม่เป็น
การถูกต้อง

บรรดาเตโชไพร่หลวงทั้งหลาย ผู้อ่านเป็นอันมาก คงจะสังเกตเห็นได้ชัดว่าแต่ก่อนมีหน้าที่รับราชการสำคัญ อยุ่อย่างไร ก็ต้องกล่าวได้แต่ว่าสำหรับเป็นผู้ถือ อาวุธเข้าต่อสู้ข้าศึก เมื่อไม่มีการสงครามก็พักผ่อน ให้ไปอยู่บ้าน และกะเกณฑ์ผลัดเปลี่ยนกันเข้าเดือน เป็นเวรประจำของรักษาหน้าที่ต่าง ๆ เหมือนอย่าง พดทหารทุกวันนี้ ก็แต่เตโชไพร่ธรรมดาที่ไม่ได้รับราชการเต็มเหมือนอย่างเตโชไพร่หลวงนั้นเล่า เมื่อมีการสงครามก็คงต้องกะเกณฑ์ทำการเหมือนอย่าง ทหารเต็มที่อยู่เหมือนกัน ที่ไม่ต้องกะเกณฑ์ให้เข้า เสรหรือเข้าเดือนประจำของในเวลาไม่มีศึกสงคราม นั้น ก็เป็นเพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแต่ ก่อน ๆ จะทรงพระราชดำริเห็นว่าข้าราชการที่นับว่า เป็นนายทหารนั้น ๆ มีกำลังและพาหนะน้อยก็ได้กันคน พวกหนึ่งให้รับใช้การงานในส่วนตัวของข้าราชการผู้ เป็นนายทหารนั้น ๆ อีกชั้นหนึ่ง พวกเตโชไพร่ธรรมดา

คงต้องรับภาระงานมากเหมือนกันกับเลขไพร่หลวง ไม่
สู้ผิดประหลาดกันนัก ผิดกันแต่พวกหนึ่งรับการเจ้า
พวกหนึ่งรับการนายเท่านั้น

ที่เมื่อบ้านเมืองห่างไกลจากการศึกสงครามแล้ว
ผู้ที่ต้องเกณฑ์เป็นทหารมีมากอยู่ ก็เกณฑ์กำลัง
ทำการโยธาก่อสร้างบำรุงพระนครตามกาลสมัย เมื่อ
การเกณฑ์กำลังพลทหารใช้แต่การโยธาซึ่งไม่
เป็นการเร่งร้อน และจำเป็นที่ต้องใช้ตัวมาถืออาวุธให้
เหมือนการศึกสงครามอย่างนั้น การโยธาทั้งหลาย
ก็ไม่มีที่จะต้องทำการให้เต็มตามจำนวนคนที่
เป็นพลทหารอยู่ด้วย จึงได้ผ่อนผันวิธีให้พลทหารส่งเงิน
เป็นกำลังแทนตัวต่อมา จนนับว่าในชั้นหลัง ๆ นี้การ
เกณฑ์เลขให้เข้าเวรหรือเข้าเดือน รับราชการประจำ
ของและใช้การโยธาท่าง ๆ นั้น ก็กลายเป็นเงินไป
ทั้งสิ้น

ก็และการที่เลขไพร่หลวงและเลขไพร่สมต้องเสีย

เงินแทนกำลังรับราชการผิดกันอยู่เพราะเหตุใด เพราะ
 เลขไพร่หลวงเป็นพวกต้องรับราชการหลวงเต็มทีแท้
 จึงต้องเรียกเงินเต็มทีตามกำหนดเข้าเวรหรือเข้าเดือน
 ครบจำนวน พวกเลขไพร่หลวงจึงต้องเสียเงินมาก
 แต่เลขไพร่สมนั้นเป็นพวกที่ได้พระราชทานงดเว้นการ
 หลวงให้เป็นกำลังของข้าราชการผู้เป็นนายทหารนั้นๆ
 เมื่อมีธรรมเนียมเป็นส่งเงินแทนตัวได้แล้ว เวลา
 ไม่มีราชการก็ส่งคราม จึงได้เรียกเงินแทนกำลัง
 เป็นหลวงแต่น้อย ไม่เต็มทีเหมือนไพร่หลวง ข้าราชการ
 ที่เป็นนายทหารจะได้ใช้สอย หรือเรียกเงินแก้
 ตัวเลขที่เป็นกำลังของตัวเป็นอาณานิคมโดยสม
 ควร เพราะอาศัยเหตุที่ข้าราชการผู้เป็นนายทหาร
 อย่างเก่านั้นไม่มีเงินเดือนเป็นกำลังอยู่เหมือนอย่าง
 นายทหารทุกวันนี้ แต่ข้าราชการผู้คุมเลขสมสำหรับ
 ตัวอยู่อย่างนั้น จะเก็บเงินข้าราชการแก่เลขไพร่สม
 เป็นการยาก โดยอำนาจน้อยและเป็นการลำบากที่

จะควบคุมเลขไพร่ล้มเหล่านั้ไว้ให้เรียบร้อยอยู่ได้
ด้วย ประการหนึ่งมักเป็นญาติและพวกพ้องบ่าวไพร่
ต่าง ๆ ของตัวเองอยู่โดยมาก เมื่อจะอนุเคราะห์
แก่คนที่ตัวควบคุมอยู่ เพราะเกรงจะเดือดร้อนคันรน
กระจายไปเสียในที่อื่น มีสมัครเป็นเลขไพร่หลวง
หรือโจทไปเสียนายอื่นเป็นต้น ก็จำเป็นต้องผ่อนผัน
การที่จะเก็บเงิน ซึ่งเป็นส่วนเหลือจากเกณฑ์ราชการ
ไม่เต็มที่ได้เหมือนไพร่หลวง การนั้นก็เป็นกรรมากๆ
น้อย ๆ กันไปตามการยากแตรง่าย เมื่อการจะเก็บ
เงินแก่ตัวไพร่ยาก แะไม่ส่งเงินแก่เจ้าพนักงานง่าย
ในชั้นหลัง ๆ นี้จึงกลายเป็นติดเงินเข้าราชการกันออก
ย่งไป แท้จริงเมื่อคิดถึงธรรมเนียมเดิมแล้วเลข
ไพร่หลวง หรือเลขไพร่ล้มการงานหรือจะต้องเสีย
เงินที่ดีก็จะไม่หนักหนากว่ากันมากนัก การที่แะเห็น
ว่า เลขไพร่หลวงการหนักกว่าก็เพราะต้องเสียเงิน
แะรับราชการเต็มที่ ส่วนเลขไพร่ลมนั้เหมือน

แบ่งเกณฑ์ในราชการแต่กิ่งหนึ่ง พระราชทานแก่ข้าราชการผู้ต้องเป็นนายทหารเสี้ยกิ่งหนึ่งดังนี้ เมื่อมีธรรมเนียมเดิมปรากฏอยู่ดังนี้ จะไม่ควรนับว่าเลขทั้งปวงเป็นพดทหารเข้ามาแต่เดิมหรือ เมื่อเห็นว่าเลขทั้งปวงเป็นพดทหารอย่างนั้นแล้ว ก็กล่าวชัดได้ว่าธรรมเนียมในเมืองไทยเราแต่เดิม ราษฎรผู้ชายเมื่อถึงอายุสามดึก ต้องเกณฑ์กำดับราชการเป็นพดทหารอยู่ทุกคน

เมื่อได้กล่าวถึงการเกณฑ์คนเป็นทหารดังนี้แล้ว สัมควรที่จะกล่าวถึงธรรมเนียมเมืองต่างประเทศบ้าง ด้วยเมืองต่างประเทศหลายเมืองย่อมปรากฏว่า มีพดทหารมากและแข็งแรงดี และมีธรรมเนียมดีอยู่ในปัจจุบันนี้โดยมาก เป็นทางที่ผู้อ่านทั้งหลายจะได้เทียบเคียงกันดู กับพดทหารในเมืองไทยเรา เพื่อบำรุงปัญญาและความรู้ให้ยิ่งขึ้น เมื่อจะยกการเมืองต่างประเทศขึ้นกล่าวแล้ว ก็ควรยกแต่ในทวีปยุโรป

ที่มีธรรมเนียมทหารดีและมากจนกว่าไว้ แต่ถึงการที่
ว่าชาติยุโรปมีธรรมเนียมทหารดีประการใดก็ดี ก็
ย่อมมีธรรมเนียมไม่ยังยืนแปรปรวนกันอยู่ต่าง ๆ
กัน บางเมืองบางหมู่ก็เกิดทหารขึ้นได้โดยวิธีเกลี้ย
กล่อมให้คนสมัครเองแท้ หรือเกณฑ์ให้สมัครบ้าง
และบังคับกะเกณฑ์ณะเพาะตัวบ้าง บางเมืองผู้ชาย
ทุกคนที่มีอายุสมควรจะถืออาวุธและสมควรจะไปรบ
ได้ ก็ต้องเกณฑ์ให้เข้ารับราชการเป็นทหาร จะขอ
ผลัดเปลี่ยนหาผู้อื่นมาแทนตัวก็ไม่ได้ บางแห่งก็ยอม
ให้ตัวอยู่เป็นพลเรือน หากคนอื่นที่สมควรมาแทนตัว
ได้ บางแห่งยอมให้ทดแทนโดยเสียเงินลงแทนตัว
เป็นจำนวนตามกำหนดได้ เมืองต่างประเทศในทวีป
ยุโรปมีธรรมเนียมจัดทหารต่าง ๆ กันอยู่ดังนี้

ประเทศเยอรมันและไอร์แลนด์มีพลทหารตั้ง
อยู่สองแสน (๒๐๐,๐๐๐) คน เป็นเมืองยุโรปชาติ
เดียวที่จัดกำลังทหารเกิดขึ้นได้โดยวิธีลงทะเบียนรับ

คนสมัคร และที่เป็นเมืองไม่ได้กดขี่ให้คนเข้ารับราชการเท่า่นั้น แต่พลทหารอังกฤษที่ลงชื่อในทะเบียนแล้ว ต้องบังคับให้เข้ารับราชการในกองทหารยาวเวลามากกว่าประเทศอื่น ๆ

ประเทศออสเตรเลีย มีพลทหารตั้งอยู่ประมาณสามแสน (๓๐๐,๐๐๐) คน ผู้ชายทุกคนที่มีอายุ ๒๐ ปี และเกินขึ้นไปต้องเข้ารับราชการอยู่ในกองทหาร ๓ ปี อยู่ในกองหนุน ๗ ปี และอยู่รักษาหัวเมืองอีก ๒ ปี

ประเทศเบลเยียม มีพลทหารที่แข็งแรงอยู่สี่หมื่นหกพัน (๔๖,๐๐๐) คน ผู้ชายทุกคนที่มีอายุ ๑๘ ปี ต้องเข้ารับราชการอยู่ ๗ ปี แต่ในสองส่วนในสามยอมให้ลาออกพักผ่อนหาผู้อื่นเข้าแทนตัวได้

ประเทศเดนมาร์ก มีพลทหารสามหมื่นเจ็ดพัน (๓๗,๐๐๐) คน ผู้ชายทุกคนที่มีอายุ ๒๒ ปี ต้องเข้ารับราชการอยู่ ๑๖ ปี อยู่ประจำเป็นกำลังราชการ

ในกองทหาร ๘ ปี อยู่ในกองหนุนอีก ๘ ปี

ประเทศฝรั่งเศส มีพลทหารตั้งอยู่หัวแผ่นดิน
(๕๓๐,๐๐๐) คน ผู้ชายทุกคนที่มีอายุระหว่าง ๒๐ ปี
และ ๔๐ ปี ต้องเข้ารับราชการ แต่่น้อยตัวที่ยอม
ยกเว้นให้บ้าง ตามกำหนดข้อที่มีเหตุผลสมควรแน่นอน
เวลาที่เข้ารับราชการยาว เพราะต้องอยู่เป็นกำลัง
ประจำราชการในกองทหาร ๕ ปี อยู่ในกองหนุน
๔ ปี อยู่ในพวกรักษาหัวเมือง ๕ ปี และต้องอยู่ใน
กองหนุนของพวกรักษาหัวเมืองอีก ๖ ปี รวม
เป็นชีวิตคน ๆ หนึ่งที่คงอยู่ในทหาร ๒๐ ปี

ประเทศเยอรมัน มีพลทหารตั้งอยู่นับประมาณ
สี่แสนห้าหมื่น (๔๕๐,๐๐๐) คน ผู้ชายทุกคนที่มีอายุ
ระหว่าง ๒๐ ปี และ ๔๒ ปี ต้องเข้ารับราชการทหาร
และไม่ยอมให้มีผู้แทนตัวได้ด้วย คน ๆ หนึ่งที่คงรับ
ราชการ ๑๒ ปี อยู่ประจำราชการในกองทหาร ๓ ปี
อยู่ในกองหนุน ๔ ปี และอยู่รักษาหัวเมืองอีก ๕ ปี

ประเทศกรีซ มีพลทหารตั้งอยู่ตามหิมันพัน
(๓๓,๐๐๐) คน พลทหารตั้งแต่งชั้นโดยเก็บคนเป็น
หมู่ ๆ พวก ๆ และยอมให้มีผู้แทนตัวได้ด้วย ทหาร
กรีกเข้ารับราชการ ๑๘ ปี อยู่ประจำในกองทหาร ๓ ปี
อยู่ในกองหนุน ๖ ปี แล้วอยู่รักษาค่ายเมืองต่อไป
อีก ๑๐ ปี

ประเทศฮอลแลนด์ มีพลทหารตั้งอยู่หกหมื่นหก
พัน (๖๖,๐๐๐) คน ตั้งแต่งชั้นโดยจัดบัญชีเกณฑ์
เป็นจำนวนคนคัดลงทะเบียนเป็นทหาร

ประเทศอิตาลี มีพลทหารตั้งอยู่เจ็ดแสนห้าหมื่น
(๗๕๐,๐๐๐) คน (จำนวนทหารที่มีเป็นอันมากอย่าง
นี้ก็เป็นที่น่าพิงคิดถึงจำนวนพลเมืองว่าจะไม่มีถึงตาม
สิบล้าน (๓๐,๐๐๐,๐๐๐ คน) ผู้ชายทุกคนที่มีอายุตั้ง
แต่ ๒๓ ปี ถึง ๔๐ ปี ต้องเข้ารับราชการยาวเวลา
เป็นต่าง ๆ อย่างกัน

ประเทศปรัสเซีย มีพลทหารอยู่สองหมื่นหกพัน

(๒๖,๐๐๐) คน ตั้งแต่งขึ้นโดยจกบัญญัติเกณฑ์เป็น
จำนวน พดทหารต้องเข้ารับราชการในกองทหาร
๕ ปี และอยู่ในพวกรักษาคหเมืองอีก ๓ ปี แต่ผู้
ต้องเป็นพดทหารอยากจะดเว้นก็ได้ โดยเสียเงิน
แทนตัวชอประมาณ ๓๐ ช่ง

ประเทศรมาเนีย มีพดทหารที่แข็งแรงสองหมื่น
(๒๐,๐๐๐) คน ผู้ชายทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปี ถึง
๔๖ ปี ต้องเข้ารับราชการอยู่ ๓๖ ปี อยู่ในกอง
ทหาร ๘ ปี อยู่รักษาคหเมืองอีก ๘ ปี

ประเทศรัสเซีย เป็นเมืองที่มีพดทหารมากเป็น
อย่างยิงในทวีปยุโรป คือมีจำนวนถึงเก้าแสนแปด
หมื่น (๘๘๐,๐๐๐) คน ผู้ชายทุกคนที่มีอายุระหว่าง
๒๐ ปี และ ๔๐ ปี ต้องเข้ารับราชการทหาร ๓๕ ปี
มีเวลาที่ได้อยู่ในกองหนุนแต่เพียง ๘ ปีเท่านั้น ใน
เมืองรัสเซีย คนจะหนีจากเป็นทหารการหนักก็ได้
โดยเสียเงินสดให้เหมือนอย่างเมืองปอดุคอดนั้น

ประเทศสวีตเซอแดนด์ มีพลเมืองสามล้าน
(๓,๐๐๐,๐๐๐) คน มีพลทหารตั้งประจำอยู่แสนสอง
หมื่น (๑๒๐,๐๐๐) คน ผู้ชายที่มีอายุระหว่าง ๒๐ ปี
และ ๔๔ ปี ต้องเข้ารับราชการทหาร

ประเทศสเปน มีพลทหารแสน (๑๐๐,๐๐๐) คน
เมื่อมีอายุถึง ๒๐ ปีแล้ว ต้องเข้ารับราชการทหาร ๘ ปี

ประเทศเดอร์ก ผู้ที่จะยอมให้เป็นทหารได้เฉพาะ
แต่คนที่ถือศาสนาหมัด แต่คนอื่นนอกนั้นทั้งหมัด
ต้องเสียเงินค่าธรรมเนียมที่ไม่ได้เป็นทหาร ประมาณ
คนละ ๓ ชั่ง พลทหารเมืองเดอร์กนั้นมีจำนวนอยู่
แสนหกหมื่น (๑๖๐,๐๐๐) คน และคนหนึ่งต้องเข้า
รับราชการทหารอยู่ ๒๐ ปี ต้องรับราชการประจำ
เป็นกำลังในกองทหาร ๑๐ ปี

ประเทศมอนเตเนโกร เป็นเมืองที่มีพลทหาร
ตั้งอยู่น้อยที่สุดในทวีปยุโรป มีจำนวนอยู่แค่ร้อยละ
(๑๐๐) คนเท่านั้น แต่ทุก ๆ บ้านต้องให้เข้ารับราชการ

การทหารได้เวลาดำเนินการ เพราะฉะนั้นเมืองนี้ก็ต้อง
นับว่ามีกำลังทหารเป็นกองหนุนอยู่ถึงสองหมื่นสี่พัน
(๒๔,๐๐๐) คน

เป็นหมดจำนวนประเทศ และจำนวนทหารใน
ทวีปยุโรปที่ควรกล่าวแต่เท่านั้น.

อิริยาบถของมนุษย์

อิริยาบถของมนุษย์ ที่ควรจะประพฤติอย่างใด
ดังนี้ เป็นสิ่งสำคัญซึ่งควรจะวินิจฉัยให้ชัดเจนได้
อย่างหนึ่ง ถ้าชนเป็นอันมาก มาประพฤติอิริยาบถ
ที่สมควรเป็นอันดีแล้ว ก็เป็นเหตุนำมาแห่งความสุข
ประกอบด้วยทรัพย์สินสมบัติที่ตนควรจะได้รับ ตาม
ลำดับชั้น แดงชาติตระกูลโดยกุศลและอกุศลทุก
ประการ

เมื่อก่อนที่ผู้แต่งเรื่องนี้จะจับดินสอเขียนร่าง
ข้อความลงในกระดาษนั้น ได้มีความประสงค์และคิด
แต่ในใจว่า “เราจะแต่งเรื่องใดดีหนอ จึงจะเป็น
ประโยชน์แก่ผู้อ่านผู้ฟังได้บ้าง. แล้วจึงคิดขึ้นได้ว่า
“โอ้ แต่งเรื่องอิริยาบถของมนุษย์เถอะ คงจะเป็น
ประโยชน์แก่ผู้อ่าน ไม่มากก็เล็กน้อย. เพราะ

ฉะนั้นผู้แต่งเรื่องนี้จึงมีความหวังใจว่า ข้อความที่
จะกล่าวต่อไปนี้ คงจะเป็นเครื่องว่างสำหรับให้ท่าน
สมาชิกทั้งหลายได้อ่านฟัง ในเวลาที่มีอิริยาบถว่าง
หยุดพักการทำงานได้สักเรื่องหนึ่ง

ก็แต่อิริยาบถของมนุษย์ที่จะกล่าวในที่นี้ จัก
กล่าวแต่ที่เป็นอิริยาบถสามัญ ของชนที่ควร
ประพฤติกันได้มากทั่วไป จะจัดเอาว่าเป็นอิริยาบถ
ของเอกชนผู้ใดผู้หนึ่งหรือพวกใดพวกหนึ่งนั้นก็ไม่ได้
โดยเหตุว่ามนุษย์ทั้งปวงย่อมยินดีปรารถนาในความ
สุข และหวังต่อประโยชน์ทรัพย์สินสมบัติมากน้อย แตก
ต่าง ความเห็นกันเป็นประการต่าง ๆ เหมือนหนึ่งว่า
ถ้าจะยกเอาหมู่ข้าราชการที่มีหน้าที่ต้องทำราชการ
มาก หรือหมู่พ่อค้าและลูกจ้างที่ต้องทำการค้าขาย
หรือรับจ้างทำการมากชนกลุ่มนั้นก็ชัดขวาง โดยเหตุ
ที่ชนพวกเหล่านั้นย่อมจะต้องแสวงหาอิริยาบถสำหรับ
ทำการให้มาก ยิ่งได้มากเท่าใดก็ยิ่งเป็นการดี ย่อม

จะได้ความชอบความดี และชื่อเสียงลาภยศเป็น
 ประโยชน์สุขแก่ตนยิ่งขึ้น ยิ่งทำการได้มากเท่าใด
 ก็แสดงให้เห็นชัดตกว่ายอมเป็นการดีมากขึ้นดังนี้ ใน
 หมู่ชนที่กดขี่ข่มกันตรง ๆ อีกฝ่ายหนึ่งนั้น คือ
 เหมือนอย่างหมู่พวกเศรษฐีที่มีทรัพย์สินสมบัติมากเหลือ
 ถิ่น ไม่ต้องทำการงานอันใดเลยก็มีทรัพย์สินฟุ้งฟาย
 เพราะมีดอกเบียมากกว่าการจำหน่ายอยู่เป็นธรรมดา
 แม้แต่จะมีแต่อิริยาบถกิน ๆ นอน ๆ เล่น ๆ ไม่มี
 อิริยาบถที่ต้องทำการเลย ถ้าได้จ้างหรือมอบการให้
 คนอื่นทำแทนแล้วทรัพย์สินสมบัติก็ไม่หมดไปได้ กลับ
 มีแต่จะมากขึ้นเสมอ ๆ อีกพวกหนึ่งคือคนเจ็บป่วย
 ขราพิการ ที่ไม่สามารถจะกระทำการงานได้นั้น ก็
 จำเป็นต้องใช้แต่อิริยาบถนอน ๆ กิน ๆ เท่านั้น จะ
 อธิบายแยกย้ายถึงอิริยาบถชนบางพวก ซึ่งไม่
 เหมือนกันให้หมดสิ้น ก็ไม่สามารถที่จะกล่าวให้
 ตลอดได้ในฉบับนี้บัดนี้

เมื่อว่าถึงอิริยาบถชนดำนัญที่^๑เป็นกต่าง ๆ มาก
ทั่วไปแล้ว ก็ควรจะจัดประเภทชนกต่าง^๒แต่อย่าง
ย่อ ๆ เป็น ๓ อย่าง ดังนี้

ที่ ๑ อิริยาบถที่^๑ทำการงาน

ที่ ๒ อิริยาบถว่างหยุดพัก (ต้องส่งเคราะห์^๓
การกินและเดินเข้าอยู่ในอิริยาบถนี้ด้วย)

ที่ ๓ อิริยาบถที่นอนหลับ

ในอิริยาบถทั้ง ๓ อย่างที่^๑ยกชนกต่าง^๒นี้ ผู้อ่าน
คงต้องตงเห็นพร้อมกันว่า อิริยาบถอย่าง^๑ที่ ๑
คือทำการงานนั้นเป็นใหญ่สำคัญกว่าอย่างอื่น เพราะ
เป็นสิ่งที่^๑จะให้เกิดความชอบความดี และมีข้อเสีย
ฉาวยศ เป็นเหตุ^๑จะให้เกิดสุขประโยชน์แก่ตนเรา
ท่านทั้งปวงอยู่มิใช่หรือ อิริยาบถอีก ๒ อย่าง^๑นั้น
เป็นแต่สำหรับที่จะประกอบให้เกิดความสุขเป็นเครื่อง
ระงับความเหนื่อยและความกระวนกระวาย และทำ
ให้ชีวิตร่างกายเดินเป็นไปด้วยดี เพื่อให้ได้ใช้อิริยาบถ

อย่างที ๑ ซึ่งเป็นตัวประโยชน์แก่ท่านนั้น แต่อิริยาบถ
ภายหลังทั้ง ๒ อย่างนั้น ย่อมเป็นการจำเป็นต้องมี
ต้องทำอยู่ จะละทิ้งเสียไม่ได้ ด้วยเป็นสิ่งสำหรับ
ใช้ประกอบซึ่งกันและกัน ชีวิตสังขารจึงจะเป็นไปได้
ตามธรรมดาโลกดังนี้ ท่านผู้ใหญ่เก่า ๆ จึงมักจะ
ใช้คำเปรียบสั่งสอนลูกหลานว่าไฟอยู่เนื่อง ๆ ว่า

“เด็กเขี้ยว รับประทานเสียแต่ได้ดวงใหญ่ยังไม่ดับ
เกิด จะได้รับนอนตื่นขึ้นทำงานแต่เช้า ๆ ”

ถ้าลูกเด็ก ๆ เด็ก ๆ หรือคนที่ดื้อ ๆ ก็ถึงต้อง
ขับไล่กันเอะอะเกรี้ยวกราด อีกนัยหนึ่งโคลงสุภาษิต
ชาวยุโรปที่เป็นภาษาอังกฤษบทหนึ่งก็มีว่า

“ Early to bed,early to rise,

Makes a man healthy,wealthy and wise.”

แปลความเป็นภาษาไทยและโคลงไทยว่า

“ คำนอนตรู่ถูกแด่ เกิดสุขทรัพย์สินมากแท้
อีกทั้งมีปัญญา ด้วยนา ”

ในคำสุภาษิตทั้ง ๒ อย่างนี้ ก็แสดงให้เห็นได้ชัดว่า
 เตือนให้เร่งทำอิริยาบถกินนอน ซึ่งเป็นปถายเหตุ^๕นั้น
 เสียเร็ว ๆ เพื่อจะได้รับใช้อิริยาบถทำการงานซึ่ง
 เป็นต้นเหตุ^๕นั้นให้มาก ๆ หรือให้ทันเวลา และเพื่อจะ
 กัมมิให้อิริยาบถทั้ง ๒ อย่าง ซึ่งชนเป็นอันมากมัก
 จะหลงว่าเป็นความสุษณ^๕นั้น แล้วและใช้มากเกินไปกว่า
 อิริยาบถทำการงานเสียด้วย คำสุภาษิตทั้ง ๒ อย่าง
^๕นี้ก็ดูมากจริงอยู่แต่ ใ้ผู้แต่งเรื่องนี้จะคิดเขย่น แต่
 มักจะทำให้เป็นที่เข้าใจผิดไปทางอื่นได้บ้าง เป็นต้นว่า
 ในคำ “รีบนอน” และ “คำนอนตรู่ดุก” ^๕นี้ ดู
 เหมือนจะห้ามไม่ให้นอนดึกด้วย ถ้าเป็นดังนี้^๕จำ
 เป็นจะต้องควรประพฤติตัวเหมือนนกเหมือนกา จึง
 จะถูกต้องสมด้วยคำสุภาษิตที่กล่าวแล้ว ความใน
 ข้อ^๕นี้การนอนดึกจะทำให้เกิดโรคร้ายมาก ถ้วนอน
 หิวค้ำก็จริงอยู่แต่ แต่ไม่เป็นคำกตางแท้ ในส่วน
 ที่จะสอนให้ใช้อิริยาบถทำการงานนั้นคงได้ หากว่าผู้ที่

ประพาศตามคำสุภาษิต “ คำนอนตรูตูก ” ที่เป็นผู้
ได้อยู่เต็มเวลาตกลงวันแทนกันดี ถ้าไม่ประพาศ
อิริยาบถทำการเลยคำสุภาษิต “ คำนอนตรูตูก ” นั้น
ก็หาเป็นประโยชน์แก่การงานไม่ ได้แต่เป็นผู้มีโรค
น้อยชกว่าคนนอนดึกเท่านั้น

ผู้แต่งเรื่องนี้ ได้พบโคลงสุภาษิตชาวยุโรปอีก
บทหนึ่ง ได้พิจารณาหัดเขาแบ่งวันเวลาดีอยู่ แด
เห็นว่าเป็นอิริยาบถต่าง ๆ ที่เป็นของควรประพาศ
จดจำไว้ในใจได้ หรือที่ชนมากด้วยกันได้ประพาศ
และเป็นอยู่แล้วตามเวลานั้น ๆ ย่อมแสดงให้เห็นได้ว่าการ
ที่แบ่งเวลาอย่างนั้น ไม่มาก ๆ น้อย ๆ เกินกับอัตรา
ในโคลงนั้นไปนัก และเป็นของง่ายที่ควรจะได้เห็นได้
ว่า เป็นอิริยาบถของมนุษย์ที่ควรจะเป็นไปได้อย่าง
นั้น จึงจะทำให้เกิดสุขและทรัพย์สินสมบัติ และมีสถิติ
บัญญัติบริบูรณ์ด้วยกำลังร่างกายแข็งแรง พอ
เป็นปานกลางได้ในคำโคลงภาษาอังกฤษมีดังนี้

“Eight hours work,
Eight hours play,
Eight hours sleep,
Eight shillings a day.”

แปลความเป็นภาษาไทยว่า
“แปดชั่วโมงมุงแท้ ทำการ จริงเต
แปดชั่วโมงตำราญ เล่นไว้
แปดชั่วโมงนอนนาน หลับสนิท แน่พอ
แปดบาทเงินย้อมได้ หนึ่งครั้งในวัน”

ในคำสุภาษิตนี้เขาแบ่งอิริยาบถเป็น ๓ อย่าง ยก
แต่ชื่อย่อ ๆ ขึ้นว่าไว้เป็นหัวข้อพอจดจำเท่านั้น ควร
จะเข้าใจว่าสรรพอาการต่าง ๆ อย่างอื่น ซึ่งจะเป็น
อิริยาบถ นอกจากทั้ง ๓ อย่างนี้ ก็ย่อมจะต้อง
ส่งเคราะห์ที่เข้าตามหมวดของอาการ และประโยชน์
ที่คล้ายคลึงกันหมดทั้งสิ้นเป็นส่วน ๆ เหมือนอย่างว่า
อิริยาบถทำการนั้นไม่ว่าสรรพการใด ที่กระทำในเวลา

การงานด้วยกายวาจาใจดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อ
ประโยชน์ความดีให้มีทรัพย์สมบัติ หรือลาภยศชื่อ
เสียง และความสุขด้วยประการต่าง ๆ ทุกอย่าง
อิริยาบถเหล่านั้นก็คือนั่นแหละหยุดพักตรง ๆ สวรรพ
การใดที่กระทำเพื่อจะหาความสุขกายสุขใจอย่างเดียว
มีกินหรือเที่ยวเล่นเป็นต้น ตลอดจนอ่านหนังสือ
เบ็ดเตล็ดพูดสนทนาเล่นหัวต่าง ๆ ก็ต้องสงเคราะห์
เข้าอยู่ในอิริยาบถเหล่านั้นทั้งสิ้น ก็แต่อิริยาบถนอน
นั้นเล่าก็ควรจะคิดแต่เวลาที่นอนหลับ เมื่อนอนไม่
ได้หลับก็ย่อมจะอยู่ในอิริยาบถเหล่านั้นหรือหยุดพักนั้น

เมื่อฉันนิษฐานดูเวลาที่เขาแบ่งอิริยาบถ ๓ หมวด
เท่า ๆ กันนี้ ดูก็เป็นการสมควรดีพอเพียงกับชีวิต
ร่างกายของมนุษย์อยู่เป็นอันมาก และย่อมเป็นการ
มีจิตใจที่แจ่มใสได้ว่า ถ้าได้ต้องประพฤติตั้งใจให้
เป็นไปอย่างนั้นได้เสมอไป ไม่มาก ๆ น้อย ๆ เหลือ
เกินนักแล้ว ก็ย่อมแจ่มใสได้ชัดว่าจะไม่เป็นทาง

หายนะในความชอบความดี และถากยศสุขประโยชน์
 อย่างหนึ่งอย่างใดทั้งปวงไปได้เลย เว้นไว้เสียแต่
 เวลาที่จำเป็นจะต้องใช้อริยาบทอย่างใดอย่างหนึ่ง
 มากกว่ากัน เป็นต้นว่ามั่งงานการมากที่จะต้องทำเกิน
 กำหนดในคราวหนึ่ง หรือเทศกาลหยุดพักและป่วย
 เจ็บที่จะไม่ทำการงาน หรือทำไม่ได้เลยในคราวหนึ่ง
 ซึ่งควรจะยกการจำเป็นอย่างนี้เสียว่าเป็นการจร เมื่อ
 ว่าถึงที่การจะเสมอกันไปทั่วแล้ว สุนัขยิตินยอม
 เป็นคำกตางกว่าอย่างก่อน แต่เห็นได้โดยง่ายว่าชน
 ทั้งปวงอาจที่จะประพฤติตามได้ทุกพวก ขอยกตัว
 อย่างหนึ่งเทียบให้เห็นแต่สั้น ๆ ว่า อัตรากำหนด
 อริยาบทในสุนัขยิตินี้ ก็จะไม่เป็นทางขัดขวางของ
 ชนที่ประพฤติตนอยู่แตกต่างกันในพวกที่มีชื่ออ้างใน
 คำแสดงว่า “คังคาว” หรือ “กา” อย่างใดได้เลย
 ถ้าสุขประโยชน์พอเพียงที่จะขังใจแบ่งเวลาให้เป็นไป
 ตามอริยาบทที่กล่าวแล้ว ไม่น้อยไม่มากเหลือเกิน

แก่กันนักดั่งนี้ ความสุขและประโยชน์คงจะเกิดมี
 แก่คนตามลำดับ ความเป็นไปของกุศลและอกุศล
 ทุกประการ.

โลกธรรม

ลาภ โสภณ, อโย โสภณ จ,

นิทานปัสส จ, สุข จ ทุกข์

คือกรรมของสัตว์โลก กรรมอันเวียนตามสัตว์
โลก กรรมที่สัตว์โลกเวียนตามอยู่ ซึ่งสมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนพุทธบริษัทให้กำหนด
รู้ แล้วดำรงจิตต์ผ่องแผ้วโดยธรรมิกอุบาย

โลกธรรมที่กล่าวแล้วนั้น ท่านจำแนกไว้ ๘
ประการจัดเป็นคู่ ๔ คู่ๆ ดังนี้ คือลาภ โสภณ
ความได้ของมาเป็นของตน ตั้งแต่ได้รูปได้เสียงได้
กลิ่นได้รสได้ส่วนที่จะพึงถูกกาย ได้อารมณ์ที่ชนะเพาะ
จะรู้ด้วยใจ ตลอดจนได้ของที่มีวิญญานและของ
ที่ไม่มีวิญญานต่าง ๆ เหล่านี้ชื่อว่าลาภ ความเสื่อม
ถอยจากลาภที่ได้ ๆ มาแล้ว และความขัดสนไม่ได้
ลาภก็ตั้งชื่อว่าอโย โสภณ ความหาไม่ลาภ ความเสื่อมลาภ

ความถอยถาก

คู่ ๒ คือ ยถ์ ยถ์ ความได้ยศนั้นก็ต้องเข้าใจแล้วว่า คือได้อิสริยยศความเป็นใหญ่ขึ้นและความสะดวกที่ได้อีกก็เพิ่มขึ้นจากปกคิคนที่เบ็ญอยู่ และยอมประกอบเนืองด้วยบริวาร เมื่อยศคือความเป็นอิสริยยศแถบบริวารมีอยู่แล้ว ก็เป็นบ่อเกิดของโรคทรพัยสมบัติทั่วไป ความเลื่อมถอยแห่งยศนั้นจึงเป็น ยถ์ ความหายศไม่ ความเลื่อมยศไป

คู่ ๓ คือนินทาและสรรเสริญนั้น ความคติเตียนมีมาเพราะโทษที่มีจริงบ้าง เกิดขึ้นด้วยเหตุอื่น ๆ ซึ่งไม่เป็นที่รักของผู้คติเตียนบ้าง ความสรรเสริญเล่าก็มีมาเพราะคุณความดีที่มีจริงบ้าง เกิดขึ้นด้วยเหตุต่าง ๆ ตามประสงค์ของคนผู้สรรเสริญเกินไปบ้าง ต้องมีมากเกินจริงไปทั้งความนินทา และ ความสรรเสริญเป็นกรรมดาอยู่แล้ว

คู่ ๔ คือสุขและทุกข์นั้น ความผาสุกสบายกาย

สบายจิตต์ อันเกิดเพราะตาภยศและความสรวเสรีญ
เป็นคั่น ชื่อว่า สุธ ก็ความไม่ผาสุกไม่สบายกาย
ไม่สบายจิตต์ที่เกิดขึ้น เพราะเดื่อมตาภเดื่อมยศและ
ความดิเคียนเป็นคั่นนั้น จึงชื่อว่า ทุกข์

ธรรมทั้ง ๘ ประการนี้ เวียนตามสัตว์โลก
เปลี่ยนกันไป สัตว์โลกเดาก็เวียนตามสิ่งทั้ง ๘ นี้อยู่
ตามที่ได้เข้ามาข้างบนแล้ว จึงเรียกชื่อว่าโลก
ธรรม เป็นเครื่องกำกับคุมสัตว์โลกที่จะนำไปให้
เกิดความยินดีและความยินร้าย ในของใดอันพึงใจ
และของใดอันไม่พึงใจ ส่วนตาภยศความสรวเสรีญ
ความสุข & สิ่งนี้ เป็นของพึงใจซึ่งสัตว์โลกรักใคร่
ปรารถนายังไม่มีมาถึง ก็มุ่งหมายทะยานอยากจะได้
มีมาถึงประสงค์ที่มามีถึงแล้วก็จะให้ยืนคงอยู่ และ
จะให้เจริญยิ่งขึ้นไปอีก ความคิดหมายของสัตว์
โลกย่อมจะไม่มีที่สิ้นสุดอยู่อย่างนี้ ฝ่ายความเดื่อมตาภ
เดื่อมยศและความดิเคียนและความทุกข์ & อย่างนี้

เป็นของไม่พึงใจส่วนที่สัตว์โลกไม่รักใคร่ ไม่
ปรารถนา ไม่ต้องประสงค์ เมื่อยังไม่มามากไม่
อยากจะให้มามาก ที่มีมาถึงแล้วเล่า ก็จะทำให้เสื่อม
หายไปเสียโดยเร็ว โดยพถัน ก็เมื่อความประสงค์
ของสัตว์โลกเป็นไปอยู่อย่างนี้ ส่วนที่พึงใจอยาก
ได้ถาพยศความสรรเสริญความสูงชันก็หาสมดังประ
สงค์ทุกเมื่อไม่ จึงให้เกิดความชวนชวายกระวน
กระวายด้วยกายวาจาใจ เป็นอนเณกนัพพันที่จะนับ
และประมาณว่าการผิดและชอบของคน ซึ่งจะ
ประพฤติในส่วนที่ จะประสงค์ ของที่พึงใจ อย่างใด
ชนิดใด

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงพระปรีชา
ญาณทราบความเป็นไปของสัตว์แจ้งชัดแล้ว จึงได้
ทรงยกความประพฤติของผู้ที่ไม่ได้ยินไม่ได้ฟัง และ
ผู้ที่ได้ยินได้ฟังในโลกขรรมนั้น ขึ้นแสดงแก่สาวกพุทธ
บริษัท ความแจ้งชัดอยู่ในโลกขรรมนุตตร ซึ่งท่าน

ทั้งหลายจะได้ยินได้ฟังอยู่แต่นั้น คงสรุปรวบรวมความ
 ลงว่า ผู้ที่ได้ยินได้ฟังเป็นผู้ที่จะยังความคิดให้รู้แจ้ง
 ประจักษ์ชัดตามเป็นความจริงได้ ว่าโลกธรรม
 ทั้ง ๘ ประการนี้ ย่อมไม่เที่ยงแปรปรวนไปเป็น
 ธรรมดา จึงควรทำให้พิบัติไปเสียซึ่งความยินดี
 ยินร้ายตามที่เกิดขึ้น โดยจะได้ของที่พึงใจ และ
 ของที่ไม่พึงใจ แต่ว่าย่อมพ้นจากชาติขรามวณะ
 พ้นจากโคภและร่ำไร ทุกข์โทมนัสส์ความคับแค้น
 ย่อมพ้นจากทุกข์ได้เป็นสิ่งที่สูงสุด

โลกธรรมทั้ง ๘ ประการนี้ เราท่านทั้งหลายก็ย่อม
 เข้าใจทั่วทุกตัวคนแล้ว ว่าเป็นความจริงตามความ
 สัจฉอนของสมเด็จพระลัมมามาตัมพุทธเจ้า ว่าไม่ควร
 จะยินดียินร้ายในเหตุที่ไม่เที่ยงแท้ แต่หากใจบุญชน
 ทุกวันนี้ จะเป็นไปไม่ได้ดังอริยบุคคลแต่ปางก่อน
 แล้วก็ดี แต่ธรรมอันนั้นเราท่านก็คงยังจะให้เห็นได้
 ชัดว่า จะเป็นประโยชน์ที่บุญชนจะยังจิตต์ระลึกถึงไว้

ในธรรม ๘ ประการนี้ ว่าไม่เป็นของยั่งยืน ย่อมเปลี่ยนแปลงกันไปในตัวสัตว์โลก หากอยู่อย่างเดียวไม่ บางสมัยก็มีตาไฟบูดยี้เหล็ดฉั่น บางสมัยก็ขัดสนเสื่อมถอยน้อยตาไป บางสมัยยศก็มีมา สมบูรณ์คับคั่ง บางสมัยก็ดถอยน้อยทรมานไป บางสมัยก็มีผู้สรรเสริญต่าง ๆ ตามคุณที่มีจริงบ้าง เกินกว่าคุณที่มีจริงไปบ้าง บางสมัยก็มีผู้ติเตียนตามโทษที่มีจริงบ้าง เกินกว่าโทษที่มีจริงบ้าง บางสมัยก็มีความสุขสบายกายสบายจิตต์ บางสมัยความสุขเสื่อมหาย มีความไม่สบายกายไม่สบายจิตต์มามากพันประมาณเป็นธรรมดา ดังนี้

ก็เมื่อเราท่านได้เห็นจริงอยู่แล้วว่า สิ่งที่ได้ทั้งปวงในชีวิตหนึ่ง ย่อมได้ที่เป็นของพึงใจบ้าง และเป็นของที่ไม่พึงใจบ้าง เปลี่ยนแปลงอยู่เสมออย่างนั้นแล้ว ถึงแม้ว่าสิ่งที่ควรจะคิดแก้ไข ตามที่จะให้ปราศไปเสียในสิ่งทั้งปวงโดยอย่างอุกฤษฏ์ ที่เป็น

การยากที่สุดแล้วก็ดี แต่จะต้องได้เห็นได้เป็นแท้
ว่า อันตาทย์ศความสรรพเสรีญความสุข & อย่าง
เป็นของได้มาโดยที่พึงใจแล้วนั้นก็ดี ถ้ายินดีเกินกับ
ปกติและเหตุการณ์ที่ควรนั้นไป บางทีก็จะต้อง
เป็นเหตุซึ่งจะนำมาในความเสียได้หลายอย่าง เป็น
ต้นว่ายินดีด้วยมีตาทมากเกินประมาณ ก็จะทำ
ความฟุ้งซ่านให้เกิดขึ้น ยินดีด้วยยศมากเกินประ
มาณก็จะทำความกำเริบให้เกิดขึ้น ยินดีด้วยความ
สรรพเสรีญเกินประมาณ ก็จะทำให้ถ่นไป หรือ
ต้องในอุบายดองดงเป็นกรรมดา ยินดีด้วยความ
สุขเกินประมาณ ก็จะทำให้ถ่นเกินไป จนเสีย
ประโยชน์และทรัพย์สินสมบัติ

เมื่อจะกล่าวถึงความอยากได้ ในของที่พึงใจ
เหล่านี้เกินประมาณไปแล้ว เมื่อตาทย์ศและสรรพ
เสรีญความสุขยังมาไม่ถึง จะต้องการให้ได้เกินกับ
ความชอบความดีของคนที่ได้ทำไว้แล้ว และจะทำ

ต่อไปอีกก็ดี ถ้ารับรู้ไม่ได้ ก็จะต้องนำจิตไป
 ในทางผิดได้หลายสถาน ความตื่นนอนความอยากได้
 เพื่อให้สำเร็จประสงค์โดยไม่รู้ความดี ความเสียของ
 ตนที่มีอยู่แล้ว เมื่อเกินไปในความผิดตามความ
 อยากได้เกินประมาณไป แล้วก็จะไม่ต้องสงสัยเลย
 ว่าจะไม่ตกในอบายทุกซ์ หรือราชทัณฑ์คราวหนึ่ง
 คราวใด ตามที่ความอยากได้นั้น จะชักนำลงไป
 ทางที่ผิดให้ตะເงິงหตงด้วยของที่พึงใจทั้งปวง

เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่า ความดีและความกุศล
 เป็นของสำคัญ และความประพฤติตนแต่ที่พอจกกับ
 กำถังตัว ก็ความดีและกุศลจะมีมาได้ด้วยเหตุใด ย่อม
 ต้องมีความดีได้โดยตนประพฤติความดี และกุศลได้
 ตนของตนให้เพิ่มขึ้น พอจกกับประโยชน์ที่ตนจะได้
 วัฒนาและยศ และความสรวเสริญและความสุขนั้นๆ
 อย่าให้ต้องหันเหไปในทางที่กล่าวแล้วว่า จะต้อง
 เป็นคนพุงด้านกำเวบถัน หรือต้องตกในอบายความ

ถอลวง หรือส่นุกเณไปจนเลี้ยประโยชน์และทรวพย
 สมนบัตเป็นต้น

เมื่อจะกลบัถวถ่วงการเลื่อมถวม และยศ ความ
 นินทา และทุกขซึ่งเป็นของได้มาโดยพ้งใจแถ่วนั้น
 กัด ถ้าเลี้ยใจเณกับปกติและเณเหตุการที่ควร
 นั้นไป บางที่ก็จะเป็นเหตุซึ่งจะนำมาในความเลี้ย
 ได้หลายอย่าง เป็นต้นว่าเลี้ยใจเณไปในการณที่
 เลื่อมถอยน่อยถวมและยศ หรือถวมและยศที่เคยได้
 ต้องขาดไป หรือถวมและยศไม่ได้เลย หรือเลี้ยใจ
 เณไปในความที่ต้องถูกติเตียน และความเป็นทุกข
 เศร้าใจเหล่านี้ ก่น่าที่จะยังสติให้เป็นไปโดยดีไม่ได้เลย
 ย่อมจะคิดผิดไปห็นหาซึ่งความที่จะเดินทางผิด เพราะ
 ความเลี้ยใจเณไป มิฉะนั้นจะต้องตั้งอยู่ในความ
 วิชาอาธรรมให้เกดมีชนต่าง ๆ เป็นเครื่องซึ่งจะ
 ให้นำไปในทางผิดเกดความรำคาญ หรือต้องด้วย
 ภัยด้วยราชทัณฑ์และอบายทุกข ประกอบไปด้วย

โคกและว่าไรทุกซ์โทมนัสส์ความคับแค้น ตลอดจน
พยายมรณะเป็นที่สุด

ความยินดีและยินร้าย ตามเหตุซึ่งจะต้องเป็น
ในโลกธรรม ๘ ประการ^{นี้} เมื่อได้กล่าวแล้วว่า ถ้า
ความดีใจ หรือความเสียใจเกินประมาณไป จะ
นำความเสียความไม่ดี ให้เกิดขึ้นเป็นต้นดังนี้แล้ว
การประพัตติเป็นกลาง ๆ กล่าวคือที่จะทำให้น้อยลง
ในการยินดียินร้ายในโลกธรรมทั้ง ๘ ^{นี้} ให้ยับยั้ง
ลงเบาบางลงตามกำลังที่จะทำได้ ในทางปัญญา
ของบุุคคลอย่างทุกวันนี้ได้แล้ว ก็จะเป็นการเจริญ
แก่ตัวที่ยังชีวิตและความสุขให้เป็นไปได้ โดยที่
สุดก็ควรระวังได้ ในเมื่อหนึ่งคราวหนึ่งเป็นแน่แท้

ดาบยศความสุขทั้ง	ธรรมเจริญ
เครื่องครอบจิตต์เพติดเพดิน	พถ่านเร้า
เลื่อมยศดาบทุกซ์เกิน	กวนติ กันพอ
ดีเลื่อม ^{นี้} สิ่งเศร้า	สร้างได้เป็นดี
	ภาณูรังษี

๑ ฝักฝักใจที่ทักด้วย
เรือที่เราแก้วดัด
ชาดัยแต่จักพลัด
หนึ่งอีกกถวัจกัซัน

๒ เห็นเขาเขาเฟื่องฟุ้ง
ต้องนำคิดวิษยา
ชั้นโคตงกัระอา
ไหนจักปลิดใจสร้าง

๓ คนใดประพฤติไธ
มักประจบหลังหลดอก
อีกทั้งเมื่อจวนกรอก
พยาบาทมันจันสัน

๔ เจ็บใจเจ็บจิตต์ด้วย
มีแต่ชวนชักบิค
พยาบาทมาดหมายจิตต์
แม่นับเทียมหน้าม้าน

คลื่นจัก
ฟากโน้น
พวกเพื่อน
ฟาดล้มดงทะเล ฯ

ปัญญา
อยู่บ้าง
ดูไม่คดองเคย
สระไว้แต่ปาง ฯ

กลับกลดอก กลังเฮย
แถบดิน
แทะกัด
โลกหล้าชาตรี ฯ

ความคิด
เกี่ยจคร้าน
จักพาก เพียรเฮ
มิดม้วนชวนฮาย ฯ

๕ บางคนอายสุดต้น
ในเครื่องแต่งตัวเครซ
อายกลัวไม่เหมือนเพศ
เซ็คเประเปิดนทลายเตอ

๖ รู้ ว่าคนได้ถ้อย
อาย แก่การหยาบคาย
วาย โค้กเพราะความหมาย
ทุกซ์ อยู่แต่แรกแก้

๗ กตวใดไม่เท่ากตอ้ง
ทงช้อย่อนำรัก
เลี้ยแรงดุ่มเป็นนั้ก
จักลั้งก็พ่ายแพ้

๘ รู้ ถักมักต้องเหน้อย
ชดาต นั้กมักได้บิต
ชาต ปราชญ์ดัดสินผิด
ผิด ถูกทั้งสองข้าง

เหต้อเหตุ
โก๊ตเลื้อ
อังกฤษ
แต่งให้จันดรวย ๗

ความราย ร้ายแซ
เดอะแท้
ว่าไม่ จริงเฮย
กตบได้คั่นคง ๗

จะหัก
ยิ่งแท้
หนามาก
เพราะต้องดุ่มนันท

ราชกิจ
ลุ่มบ้าง
แต่ชอบ
ออกแต่มีต่างกัน ๗

๕ ๖ ๗ เรือนในเรื่องไซ
กล้า คด้นกกล้าดมใน
พา หนี่วหนี่วไป
ชอบ จะไต่ไต่คว้าง

๘ ๙ เกี้ยวคว้านน้อยอมให้
โดยทรวัยสันปรากฏ
เกี้ยวคว้านก็คงหมด
ความนิบยายไม่พัน

๑๐ ๑๑ เกี้ยว กั้นนับได้ชื่อ
คว้าน ละเลี้ยวให้ลืบท
การ งานเรื่องราชกิจ
เลี้ยว อิจนาชาติได้

๑๒ ๑๓ ยุคติธรรมดำรับผู้
อีกประกอบการบุญ
จักคิดสิ่งไรคุณ
ประพฤติฉะนังแก้ว

เด่นไบ เด่นเฮย
สมุทรกว้าง
พันเขตต์
นึกได้ดังประสงค์ฯ
เลื่อมยศ ศักดิ์เฮย
มากด้น
ห่อนมาก ชนนา
แน่แท้อย่าครันึง ฯ
ว่าอิจ นาเฮย
อย่าไซ
คว้านจัก ผิดพ่อ
ดั่งนี้มีผล ฯ
มีบุญ
เพิ่มแล้ว
มีชอบ
ลุ่มเรื่องวังษ์ ฯ

๑๓ ยุติธรรมบ่ซื้อตั้ง
คิดแต่โถงวอยง
ศักดิ์สูงซื้อสูงคง
จงระลึกร้อยน้อยไว้

๑๔ คนโงมึกว่าร้าย
ทุกท่านทุกคนเห็น
แต่ใจชอบใจเป็น
พูดแต่แก้ยกย้าย

๑๕ โถกยศมักต้องเลือก
หมายคิดหมายเพื่อพบ
หาผู้ใหญ่เที่ยวนบ
บุญพึงจงจักสร้าง

๑๖ เมื่อจวนชีวิตม้วย
โถมหนี้สินไหนห่อนปาน
ใครเศกถนังฉาน
จักส่งของคุณให้

ใจตรง จริงเฮย
อยากได้
เหลือตำ
ชักให้ใจรอ ๗

เปอเซนต์
ว่าร้าย
คนโงม นักพ่อ
ติแล้วตนทำ ๗

ประจบ
ยศบ้าง
นอบท่าน
ส่งให้บริบูรณ์ ๗

สังฆาร
เปรียบได้
พอรอด
สุดสิ้นประดาตัว ๗

๑๗ นิธัถยโทะระกถา
 นิดหนอยโกรรเตมที่
 แมคณยเสียดดี
 พยาบาทมาดหมายคัง

เหล็ดดี
 พุดพุง
 เดริมต่อ
 เกือบเข้าวันตาย ๗

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร

นายกิม หงส์ลดาธมภ์ ผู้จัดการการเงิน

นายสนั่น ตันบุญขึ้น ผู้พิมพ์โฆษณา

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๘